

Bursa Karamustafa Kaplıcasının Türk Tıp Tarihindeki Yeri ve Geleneksel Tedaviler Açısından Önemi

THE PLACE OF BURSA KARAMUSTAFA HOTSPRING IN THE HISTORY OF MEDICINE AND ITS IMPORTANCE FROM THE POINT OF VIEW OF TRADITIONAL MEDICINE

Sezer ERER*, Ayşegül DEMİRHAN ERDEMİR**

* Vet. Hek., Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi AD,

** Prof.Dr., Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, BURSA

Özet

Bursa, bir kaplıca ve hamamlar şehridir. Kaplıcalar tarih boyunca tedavi amacıyla kullanıldılar. Bu kaplıcalardan biri olan Bursa'daki Karamustafa Kaplıcası, Hamza Bey'in torunu Kara Mustafa Paşa tarafından 1490 yılında yaptırılmıştır. Bu kaplıcanın suyu bazı hastalıkların tedavisinde kullanılır. Bu çalışmada bu kaplıcanın tarihi gelişimi ve geleneksel tedaviler açısından önemi belirtilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kaplıca, Tıp Tarihi, Karamustafa Kaplıcası

T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi 2004, 12:44-50

Summary

Bursa has been famous for its baths for centuries. Hot springs have been used for the therapies of some diseases for centuries. Karamustafa hot spring was established by Karamustafa Pasha in Bursa in 1490. This hot spring is also used for some diseases' therapies. In this paper, the historical development of Karamustafa hot spring and its importance from the point of view of the therapies of some diseases are stressed.

Key Words: Hot spring, History of Medicine, Karamustafa Hot spring

T Klin J Med Ethics, Law and History 2004, 12:44-50

İnsanlar tarih boyunca, yaşamlarını tehdit eden hastalıklardan, kendi yöntemleriyle ayınlar düzenleyerek, içlerine girdiklerine inandıkları şeytanları-cinleri çıkarmaya çalışarak, bitkileri ve yeraltı sularını kullanarak kurtulmaya çalıştılar. İnsanlık geliştikçe daha çeşitli ve modern tedavi yöntemleri de tarihte yerini aldı Kaplıcalar tarih boyunca çeşitli hastalıkların tedavisi için kullanıldılar.

Bu çalışmada Bursa'nın en eski kaplıcalarından biri olan Karamustafa Kaplıcasının tıp tarihindeki yeri ve geleneksel tedaviler açısından önemi anlatılmaktadır.

Kaplıcaların ve Hamamların Özellikleri ve Tarihsel Gelişimlerine Genel Bir Bakış

Geleneksel tedaviler arasında suyla tedavi önemli bir yer tutar. Suyla tedavi, çeşitli jeolojik olaylar sonucu dünyanın katmanları arasından kaynayanak yeryüzüne ulaşan sularla yapılmaktadır.

Eskiden **âbızenne, âbızen, âbızen-i ilahi** de denilen bu yeraltı sıcak ve soğuk sularına, halk arasında "**şifalı sular**" denmektedir. Şifalı su, ısısı, kokusu, tadı ve rengi, evde kullanılan musluk suyundan değişik olan, topraktan, kayalar arasından kaynak su olarak tanımlanır (1). Ancak her kaynak suyu şifalı olamaz. Suyu "şifalı" diyebilmek için; suyun derecesi, mineral içeriği, yoğunluğu, radyoaktivitesi gibi özelliklerine bakılması gerekir. Buna göre "**şifalı sular**", sıcaklığı 20°C'nin üzerinde olan, toplam mineral içeriği 1 g/L'nin üzerinde bulunan, belirli bazı maddeleri eşik değerlerinin üzerinde içeren ve terapötik etkisi klinik araştırmalarla kanıtlanmış bulunan tüm doğal sulardır (2).

Şifalı sular, Alman Kaplıcaları Birliği'ne göre:

1. Termal su-Doğal sıcaklığı 20°C'nin üzerinde olan su,
2. Mineralli su-1 g/L'nin üzerinde çözünmüş mineral içeren su,

Resim 1. Karamustafa kaplıcasının genel görünümü

3. Termomineral su-Doğal sıcaklığı 20°C'nin üzerinde olan ve 1 g/L'nin üzerinde çözülmüş mineral içeren su olarak sınıflandırılmıştır (2).

Şifalı suların tedavi amacıyla kullanılmasını sağlayan kaplıca terimi, “**kapalı ılıca**” sözünden gelmektedir. En basit tanımıyla kaplıca, içinden sıcak su geçen hamamdır (3). Daha geniş anlamda ise kaplıcalar, hamamlardan değişik yerlerde, yerden kaynaklı şifalı sular üzerinde kurulmuş yıkanma yapılarıdır (4).

Kaplıcalar, hamamlara benzer yapılarıdır. Ancak, kaplıcalar ve hamamlar arasında yapı ve kullanım amacı açısından belirgin farklar bulunmaktadır.

Yapısal olarak hamamı ele alırsak; hamam dört ana bölümden oluşur:

1. Soyunmalık (Camekân)
2. Soğukluk
3. Sıcaklık
4. Külhan

Soyunmalık, hamama girenlerin soyundukları yerdir. Soyunmalığın merkezinde farklı şekillerde fiskiyeli havuzlar bulunur ve yıkanma işlemi bittikten sonra bu bölümde bulunan localarda yatıp dinlenilir.

Soğukluk, sıcak ortama girmeden önce vücudu terleten, sıcaktan birdenbire soğuğa geçişi engelleyen bölümdür. Genelde kubbelidir ve tavanda küçük bir havalandırma penceresi bulunur.

Sıcaklık, hamamın en sıcak olan ve yıkanılan yeridir. Bu kısımda genel ve özel yıkanma bölümleri vardır. Özel bölümler “**halvet**” adını alırlar. Yıkanma, genellikle, antik dönem mimarisinden farklılaşmış, Türk kültürüne göre yenilenen ve Türk Hamamının da en büyük özelliğini oluşturan “**kurna**”lardan akan sularla yapılmaktadır. “Kurna”ların yapılması, İslam dinine göre, temizliğin durgun suyla değil akan suyla yapılması inancına dayanır. Ortada genellikle göbek taşı vardır. Kaplıcalarda ise göbek taşı yerine havuz bulunmaktadır. Bu havuz Roma-Helen-Bizans dönemi kaplıcalarında dikdörtgen veya oval, Türk kaplıcalarında ise genellikle daireseldir. Havuzlar genellikle merdivenlidir. Bu merdivenler sadece havuza girmek için değil, merdivenlere oturup hastalıklı bölümleri su içinde tutmak için kullanılırlar.

Külhan, sıcaklığın hemen yanında yer alır. Hamamın suyunu ısıtan bölümdür. Kaplıcalar doğal sıcak su kaynaklarının üzerinde kuruldukları için bu bölüm kaplıcalarda bulunmaz.

Hamamlar, insanlar tarafından hem yıkanmak, hem de beraber eğlenmek amacıyla kullanılırlar. Kaplıcalar ise tedavi amaçlı kullanılan yapılarıdır.

Şifalı sulardan yalnızca insanlar değil, insanların en önemli yardımcıları olan hayvanlar da yararlanmışlardır. Öyle ki, Anadolu’da bir çok binek hayvanı şifalı sular ve çamurlarla tedavi edilmiştir (5-10).

Kaplıca mevsimi ilkbahar-sonbahar aylarını kapsar. Önerilen tedavi, 21 günde 21 banyo alınmasıdır. Bu 21 günlük tedavi “**kaplıca kürü**” olarak tanımlanır. Bu süre hastalığın seyrine göre uzatılabilir. Kaplıca kürünün etkisi, kaplıcanın içerdiği iyonların, kaplıcanın suyunun ve radyoaktivitesinin yanı sıra, kaplıcanın bulunduğu bölgenin iklimi, uygulanan fizik tedavi, kaplıca kürü boyunca yapılan diyet ve hastanın ruhsal durumu gibi etkenlere göre de değişmektedir.

Kaplıcanın bulunduğu bölgenin iklimi ve uygulanan fizik tedavisinin etkileri daha çok romatizmal hastalıklar için büyük önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalarda nemli ve soğuk havalarda kaplıca tedavisinden tam bir sonuç alınmadığı belirtilmektedir. Buna göre, romatizmalı has-

tarlar için kaplıcaların en uygun oldukları zaman Haziran-Eylül ayları arasındadır (1,11).

Kaplıca tedavisi sırasında yapılması gereken diyet, ağır yemekler yerine, taze sebze ve meyvelerin yenmesi esasına dayanır. Bol su, taze meyve suyu veya maden suyu içilmesi de tedaviye yardımcı olur.

Özellikle tuzlu, kükürtlü ve radyoaktifli sular sinir sistemini uyararak ruhsal durumu bozuk olan hastaların daha depresif bir hale girmelerine neden olur. Bu hastalarda “**Kaplıca Yorgunluğu**” ortaya çıkar ve tedaviden olumlu sonuç alınmaz (1,2,12-14).

Kaplıca kürü boyunca banyo içinde kalma süresi, ilk banyoda 10 dakika, sonrakilerde 15-20 dakikadır. Banyoya sabah kahvaltıdan önce veya hafif yapılan bir kahvaltıdan sonra girilir. Banyoya girmeden önce mesane ve bağırsaklar boşaltılır. Banyo esnasında fazla hareket edilmemesi ve her banyodan sonra da en az 30 dakika dinlenilmesi gerekir (1,13,15).

Kaplıca tedavisinin en önemli noktası, bir doktor kontrolünde yapılması gerekliliğidir. Ancak bu, ülkemizde yeterince uygulanmamaktadır. İnsanlar ağrıları veya hastalık belirtileri tekrar ortaya çıktığında kaplıcaya gitmektedirler. Oysa gelişmiş ülkelerde, aile hekiminin onayı doğrultusunda uygun bir kaplıca tedavisi uygulanmaktadır (16).

Kaplıca tedavisinin kontrendike olduğu durumlar; ateşli hastalıklar, bulaşıcı hastalıklar, guatr, kaşeksi, anemi, kalp hastalıkları, tansiyon bozuklukları, organ yetersizlikleri ve kanser gibi hastalıklardır. Hamilelikte kaplıcalara gidilmemesiyle ilgili kesin bir kısıtlama yoktur. Sağlıklı bir hamilelik geçirenler, hamileliklerinin son iki ayına kadar rahatlıkla kaplıca tedavisi görebilirler. Ancak, kaplıca tedavisi boyunca çok dikkatli olunmalıdır (17).

Yeraltı maden suları bakımından oldukça zengin bir jeolojik yapıya sahip olan Türkiye’de çok sayıda kaplıca vardır. Bunlardan günümüzde en çok kullanılanlar Afyon, Ankara, Aydın, Balıkesir, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Erzurum, Eskişehir, İzmir, Kırşehir, Konya, Kütahya, Muğla, Niğde, Samsun, Sivas ve Yalova illerimizde bulunan-

lardır (18). Bu illerimiz arasında Bursa; hem kaplıca tarihi, hem de şifalı su zenginliğiyle önemli bir yer tutar. Öyle ki Bursa suları ve kaplıcaları yabancı Balneoloji kitaplarında da yer almaktadır.

Şifalı suların ne zaman kullanılmaya başlandığı ile ilgili kesin bir tarih olmasa da Yunan Tıp Tanrısı **Aesculapius**’un suyla tedavi inancına kadar dayanır. Ayrıca antik çağlarda, sıcak maden sularının tedavi amacıyla Mezopotamya, Mısır ve Afrika uygarlıklarında da kullanıldığı bilinmektedir. Kaplıca tedavisinden bilimsel olarak ilk bahsedenler ise Yunanlılardır. Ünlü Romalı hekimler **Celsus** (M.S.3-64) ve **Galen** (M.S.130-201), suyun tedavideki öneminden bahsetmişlerdir. Bunun yanında eski Yunan yazarı olan **Heredot** (M.Ö.425-485) ve eski Yunan hekimi **Hipokrat** (M.Ö.460-377), eserlerinde ilk defa kaplıca tedavisinden ve kaplıca tedavisinin kurallarından söz etmektedirler (7,9,19,20). Ayrıca Romalı askerlerin savaş sonrası kaplıca kürleri uyguladıkları da bilinmektedir. Türklerde ise kaplıcalardan ilk defa sözeden ünlü Türk hekimi **İbn Sinâ** (980-1037)’dir. **İbn Sinâ**’nın “**Kanun**” adlı kitabında kaplıcalar ve kullanımlarıyla ilgili bilgiler bulunmaktadır. Yine ünlü Türk hekimi **İbn Şerîf**’in “**Yâdigâr**” adlı eserinde, kaplıcaların ve hamamların insan sağlığı üzerindeki önemi ve kullanım esaslarından söz edilmektedir (14).

Bursa Kaplıcalarının Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış

Bursa, tarihi oldukça eskiye uzanan bir kentimizdir. Bursa tarihinin, M.Ö. VII.-VI. yüzyıllarda Btynlerin bu bölgeye yerleşmesiyle başladığı kabul edilmektedir (7,21,22). Osmanlıların ilk başkenti de olan Bursa, her döneme ait çeşitli mimari yapılara sahiptir. Roma ve Bizanslılar dönemindeki eserlerin pek çoğu depremler, savaşlar ve dini anlaşmazlıklardan dolayı harap edilmiştir. Bunlar arasında kaplıca ve hamamlar, özellikle ortaçağda dini nedenlerden dolayı çok zarar görmüştür. Bu kaplıca ve hamamlar arasından sağlam kalanlar, Osmanlılar döneminde korunmuş ve restore edilmiş, ayrıca bu yapıların mimari özellikleri esas alınarak İslam kültürü etkisiyle yeni hamam ve kaplıcalar yapılmıştır. Birçok dönemin izini taşıyan

han, hamam, kaplıca, medrese, cami, türbe, külliye gibi pek çok yapı, Bursa'nın hem folklorik yapısını, hem de sanat tarihi açısından önemini ortaya koymaktadır.

Bursa kaplıcalarıyla ilgili ilk bilgiler ise, M.S. 111-113 tarihleri arasında Bursa valiliği yapan Romalı **Plinius**'un İmparator Trayan'a yazdığı mektuplardır. İlk kesin bilgiler ise **Bursa'lı Hekim Ali Münşi** (?-1747)'nin 1731 tarihli "**Bidaatü-l Mübtedi**" kitabında, daha sonra **Dr. Charles Ambroisse Bernard**'ın 1842 tarihli Fransızca eseri "**Les Bains de Brouse**"de ayrıntılı bir şekilde bulunmaktadır (19,23,24).

Tarihe adını yazdıran Bursa kaplıcaları, **I. Justinien** (M.S.482-565) zamanında en görkemli devrini yaşamıştır. Kaplıcalar, bu dönemde **Kral Banyosu (Basilicae Thermae)** adıyla anılmaktaydı. **I. Justinien**'in eşi **Theodora**'nın, kalabalık bir grupla birlikte Bursa banyolarına geldikleri ve burada uzun süre kaldıklarıyla ilgili bilgiler bulunmaktadır. **I. Justinien**'den sonra zaman içinde önemini kaybeden kaplıca ve hamamlar, Bursa'nın Türklerin eline geçmesinden sonra tekrar insanların hayatına girmiştir. Özellikle Anadolu Selçukluları döneminde yapılan kaplıca ve hamamların en güzel örnekleri Bursa'da bulunmaktadır. **Evlia Çelebi** 1640 yılında, sadece Bursa'da sayıları 3000'i bulan kaplıca ve hamamlardan söz etmiştir. Bunların çoğu günümüze kadar dayanmamış olsa da Bursa, bugün de kullanılmakta olan kaplıcalarıyla bir "**kür şehri**" olarak bilinmektedir.

Bursa Karamustafa Kaplıcasının Geleneksel Tedaviler Açısından Önemi

Bursa suları, Uludağ'ın eteklerinde kaynar ve iki bölgeden açığa çıkar:

1. Çekirge bölgesi suları, 2. Bademlibahçe bölgesi suları.

Çekirge bölgesi suları da dört gruba ayrılır :

a. Dişi sular, kaynağa yakın sıcak sulardır. Sıcaklıkları 40°C'nin üzerindedir. Çelikpalas, Askeri Kaplıca, Yat Oteli, Eski Kaplıca başta olmak üzere Çekirge bölgesindeki bazı kaplıcaların sularını oluştururlar.

b. Erkek sular, ılık sulardır. Sıcaklıkları 40°C'nin altındadır.

c. Kaçak sular, kaynağı tam olarak bilinmeyen ve ana kaynağa karışan sulardır.

d. Yeni açılan kuyular.

Bademlibahçe suları da, Yeni Kaplıca-Kaynarca kaynağı, Kükürtlü kaynağı ve Karamustafa kaynağı olarak ayrılmaktadırlar (7,12,23-27).

Bu şekilde dağılmakta olan Bursa suları, zengin iyon yoğunluğu, kimyasal madenler ve radyoaktivite içermektedir. Bu özelliklerine göre halk arasında kaplıcalar, çoğunlukla romatizma, eklem iltihapları, nikris, bel ve boyun ağrıları, fitiklar, siyatik, karaciğer hastalıkları, idrar yolları hastalıkları, bağırsak hastalıkları, cilt hastalıkları, kadın hastalıkları, prostat, şişmanlık gibi hastalıklar için kullanılmaktadır.

Bir kaplıca şehri olan Bursa'nın en önemli kaplıcalarından biri de "**Karamustafa Kaplıcası**"dır. Bu kaplıcanın Bizanslılar döneminden kaldığı düşünülmektedir. "**Akça Hamam**" olarak da bilinen ve harap durumda olan kaplıcanın II. Bayezid'in damadı ve Hamza Bey'in torunu olan Sadrazam **Kara Mustafa Paşa** tarafından 1490 yılında yeniden yaptırıldığı bilinmektedir (7,28).

Karamustafa Kaplıcası, oldukça basit bir yapıya sahiptir. Soyunmalık kısmı ahşaptır. Bu bölümde yedi loca bulunur. Merkezinde fiskiyeli bir havuz vardır. Devam eden soğukluk küçük ve kubbelidir. Sol tarafta tuvalet, sağ tarafta da özel kese bölümü bulunur. Sıcaklık, dikdörtgen planlıdır ve iki küçük bölüm halindedir. İlk bölümün ortasında küçük oval bir havuz bulunur. Bu bölümde tedavi amaçlı iki kurna bulunur. Kısa bir koridorla ikinci bölüme geçilir. Bu bölümde aslan ağzı ve buradan akan suyla dolu küçük kare bir havuz bulunur. Havuzda geceleri fosforesans görüldüğü için suyu, halk arasında "**Gümüslü su**" da denilir.

Kaplıcanın çamur banyoları, **Afyon Sandıklı Banyoları** örnek alınarak yapılmıştır. Çamuru, Susurluk Manyas'ta **Bataklar** adıyla anılan bölgenin toprağıyla su küvetlerinde yapılmaktadır. Çamur banyolarına daha çok turistler ilgi göstermek-

tedirler. Ancak son bir yıldır ilgi ve isteğin azalması nedeniyle kullanılmamaktadırlar.*

Karamustafa Kaplıcası kadın hastalıklarının tedavisiyle ünlü olduğu halde, kaplıcanın hamam bölümü daha çok erkekler tarafından kullanılmaktadır. Kaplıcaya gelen kadın hastalar genellikle özel banyo odalarını kullanırlar. Bunun dışında kaplıca, istek olduğu zaman Çarşamba günleri kadınlara açılmaktadır.

Kaplıcanın 26 aile, 6 erkek odası olmak üzere 60 yatak kapasiteli bir oteli vardır. Otelin alt kısmında özel banyo odaları bulunur. Bu odalar, küçük bir küvet, bir kurna ve banyodan çıktıklarında hastaların dinlenmeleri için konulan yataktan ibarettir. Bu banyolarda kalma süresi en fazla 1 saattir.

Kaplıcayı daha çok 40 yaş ve üstü hastalar kullanmaktadır. Gençler ise, yüzme amacıyla, havuzu daha büyük olduğu için **Yeni Kaplıca**'yı tercih etmektedirler. Gününbirlik gelen hastalar olduğu kadar, yatılı gelenler de vardır.

Karamustafa Kaplıcası, Sağlık Bakanlığı'nın kaplıcalar listesinde yer almamaktadır. Kaplıcanın sit alanı içinde olması ve yeni binalar eklenemediği için bir tesis haline getirilememesi, bu listeye girememesinin en önemli nedenidir. Kaplıca, Sağlık Bakanlığı'nın listesinde bulunmamasına rağmen, Türkiye'nin çeşitli hastanelerinden sağlık raporlarıyla pek çok hasta bu kaplıcaya gelmektedir. Kaplıcanın özel bir doktoru veya tedavi ünitesi yoktur. Kaplıcaya gelen hastalar, herhangi bir doktor kontrolü olmaksızın, sosyal ve maddi durumlarının elverdiği ölçüde kaplıcayı kullanmaktadırlar.*

Karamustafa kaplıcasının suyu, Bursa kaplıcaları arasında en yüksek radyoaktiviteye sahip olan sudur. Suyu, hava veya yabancı cisimlerle karışmadığı için gazları uçmadan ve özelliği bozulmadan kaplıcaya ulaşır ve şifalı su sınıflandırmasındaki termomineral sular grubu içinde yer alır. 2002 yılında yapılan son analizlere göre, kaplıca suyu,

sodyum, potasyum, kalsiyum, magnezyum ve eser miktarda olmak üzere demir gibi katyonlar; klorür, florür, sülfat, nitrat ve bikarbonat gibi anyonlar içerir. Ayrıca, kaplıcanın 2003 tarihinde yapılan bakteriyolojik analizinde, hiçbir koliform bakteriye rastlanmamıştır (17,29-32).

Karamustafa suyunu üç farklı su oluşturmaktadır. Bunların biri 59°C, diğeri 61°C ve üçüncüsü de suyu ıltmak için kullanılan şebeke suyudur. Bu şebeke suyunun ısısı, kışın 15-16°C, yazın 20°C civarındadır. Üç farklı suyla oluşan Karamustafa suyunun sıcaklığı ortalama 53.4°C'dir (12,32,33).

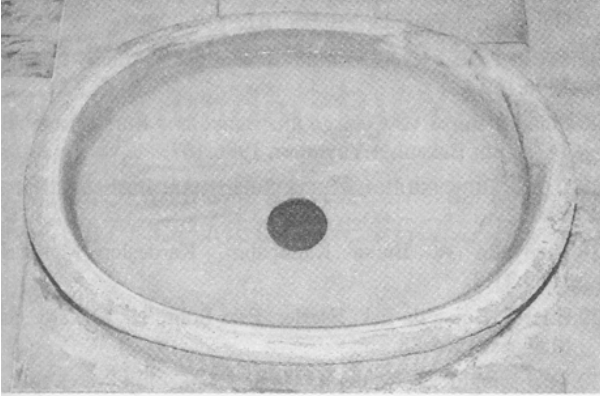
Kaplıcayı, suyunun özelliklerinden dolayı romatizma, dismenore, ağrılı adet, bazı jinekolojik hastalıklar, böbrek taşları ve hastalıkları, sistit, nikris(gut), prostat, cilt hastalıkları, bel ve boyun ağrıları ve fitikleri ve dejeneratif eklem hastalıkları olan kişiler daha çok ziyaret etmektedirler. Bunun yanında kaplıcaya, ortopedik girişimler geçiren ve travma sonrası rehabilitasyon döneminde olan hastalar da gelmektedir.

Kaplıca suyunun sıcak olması ve radyoaktivite içermesi, özellikle romatizma tedavisi için uygundur. Sıcak su, kasları gevşetir. Radyoaktif sular ise radonun lipitten zengin sinir kılıflarında birikmesi sonucu analjezik etki yaparlar. Böylece mevcut ağrı azalır. Kasların gevşemesi ve ağrının azalması sonucu omurga hareketleri de artar. Kaplıca suyunun sıcaklığı ve radyoaktivitesinin yanında, içerdiği kalsiyum iyonunun kaslar, eklemler ve kemikler üzerindeki olumlu etkisi de tedaviye katkıda bulunmaktadır (30). Kaplıca suyunun içerdiği kalsiyum, magnezyum, sülfat ve klorür, idrarı asitleştirerek taş oluşumunu engellerler. Ayrıca içerdiği bikarbonat, karaciğer metabolizmasını artırıcı etkiye sahiptir (7,12,15, 26,35,37).

Kaplıcanın sıcaklık bölümündeki küçük havuza çocuğu olmayan veya jinekolojik bir hastalığı olan kadınlar oturup, 20 dakikalık vajen duşları yaparlar. Su, bu havuzun dibinden kaynar. Hatta bazı rivayetlere göre ortasındaki deliğe ellerini sokup, ne çıkarsa yedikleri söylenir.

Kaplıca suyunun havuzda ve kurnalarda kullanılması dışında, içme uygulamaları da vardır. Gelen hastalar, kaplıcanın suyunu evlerine götürmek

* Recep SOĞUKPINAR 48 yaşında olup, Yeni Kaplıca-Kaynarca-Karamustafa Kaplıcaları Turizm İşletmesi A.Ş. Mali İşler Müdürüdür ve İbrahim TÜRKMEN 52 yaşında olup, Karamustafa Kaplıcası Görevlisidir. Bu bilgiler bu kişilerle yapılan kişisel görüşmelerden elde edilen bilgilerdir.

Resim 2. Karamustafa kaplıcasının sıcaklık bölümündeki küçük havuz

Resim 3. Karamustafa kaplıcasının sıcaklık bölümündeki büyük havuz

suretiyle de kullanırlar. İçme suyu, sindirim ve boşaltım sistemlerine olumlu etki yapar. Böbreklerde faaliyetin artmasını sağlayarak idrarla birlikte böbreklerde bulunan kumun atılmasını sağlar.

Çamur banyoları, cinsel isteksizliği ortadan kaldıran afrodizyak özellik taşıdığından, hormonların üzerindeki etkisi ile cinsel gücü artırmaktadır. Ayrıca karaciğer faaliyetlerini düzenlemektedir (38).

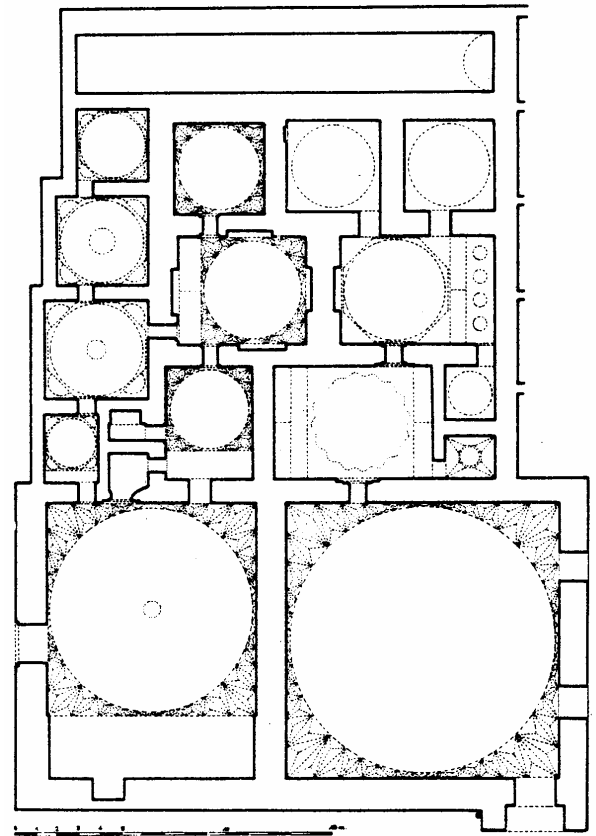
Sonuç

Antik çağlardan günümüze kadar gelen ve modern tıbbın hızla ilerlediği günümüzde hâlâ önemini korumakta olan yeraltı sıcak ve soğuk sularıyla tedavi, tüm dünyada kabul gören bir tedavi yöntemidir. Bugün de geleneksel tedaviler arasında önemli bir yer tutan, yeraltı sıcak ve soğuk sularının kullanılmasını sağlayan kaplıcalar, insanlara şifa dağıtmaya devam etmektedir.

Karamustafa Kaplıcası, Bursa'nın en eski kaplıcalardan biridir. Kaplıca; yeri, kimyasal içeriği ve maddi açıdan uygun olması gibi özelliklerinden dolayı, Bursalıların en çok kullandıkları kaplıcadır ve geleneksel tedaviler arasında önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKLAR

1. Tuna N. Bursa Kaplıcaları ve Romatizmde Kaplıca Tedavisi. Ankara: Mars Matbaası, 1976: 1-5,35-47,XXIV-XXV.
2. Karagülle Z. Kaplıca Tıbbı ve Kaplıca Tedavisi, Balneoloji ve Kaplıca Tıbbı, Nobel Tıp Kitabevleri 2002: 15-20.

Resim 4. Karamustafa kaplıcasının planı

3. Bernard KA. Bursa Banyoları "Kaplıca Risalesi" (Çev. R.R. Yücer), İstanbul: Kenan Matbaası, 1943:23-32.
4. Turyan H. Bursa Evliyaları ve Tarihi Eserleri. Bursa: Ömer Matbaası, 1982: 449.
5. Erat B. Anadolu'da Türk Hamam Mimarisi, Osmanlı, Kültür ve Sanat-10, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999:392-8.

6. Köprülü Ö. Mimarlık Tarihimizde Önemli Yer Tutan Halk Hamam ve Kaplıcalarının Bursa'da Bulunan Örneklerinde İncelenmesi, Bursa Halk Sempozyumu c.2, Bursa 2002:821-30.
7. Reman R. Balneoloji ve Şifalı Kaynaklarımız. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1942:41-64,236-69.
8. Tuna A. Bursa Yeni Kaplıca. İstanbul: Kurtiş Matbaası, 1987:15-22.
9. Ünver AS. Selçuklular Zamanında ve Sonra Anadolu Kaplıcaları Tarihi Üzerine, CHP Konferansları Serisi. İstanbul: Recep Ulusoglu Basımevi, 1939:89-93.
10. Ünver AS. Türk Hamamı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1973:87-90.
11. Strauss-Blasche G, Ekmekcioglu C, Leibetseder V, Melchart H, Marktl W. Seasonal Variation in Effect of Spa Therapy on Chronic Pain, Chronobiol Int 2002; 19(2), 483-95.
12. Giray S. Bursa Kaplıcaları, Şifalı Sular ile Tedavi. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1950:10-30.
13. Reman R. Kaplıca Bilgileri. Bursa: Bursa Yeni Basımevi, 1937:9-30.
14. Tabîb İbn-i Şerîf. Yâdigâr (Proje Danışmanı Prof. Dr. Ayten Altıntaş), Merkez Efendi ve Halk Hekimliği Derneği, İstanbul: Pınarbaş Matbaacılık, 2003:69-70.
15. Şakir N. Bursa Ilıcaları ile Tedavi. İstanbul: Amedî Matbaası, 1930:93-159.
16. Knusel O. Balneology-myth versus reality, Therapeutische Umschau 2001; 58(8):465-9.
17. Waha-Eskeli K, Erkkola R. The Sauna and Pregnancy. Ann Clin Res 2002; 20(4):279-82.
18. Tempo Yaşam, Suyu Gelen Tedavi. İstanbul: Boyut Yayıncılık, 2003:51-90.
19. Dramur R. Bursa Kaplıcaları, Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri. Ankara: A.Ü. Basımevi, 1989:125-37.
20. Özer N. Türk Halk Hekimliğinde Kaplıcalarımız, Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri, Ankara: AÜ Basımevi, 1989:203-9.
21. Demirhan Erdemir A.: Evliyalar Şehri Bursa'nın Türk Tıp Tarihindeki Yeri ve Tıbbî Folklorumuz Bakımından Önemi, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1994:25-6.
22. Şehsuvaroğlu BN. Anadolu Kaplıcaları ve Selçuklular, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1957:305-20.
23. Ataman S. Çekirge Kaplıcaları. Bursa: Emek Basımevi, 1938:1-17.
24. Özcan O. Bursa Kaplıcaları, Bursa 1977 Semineri, Bursa Üniversitesi Yayınları, Bursa 1977:217-220.
25. Çeçen K. Bursa, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996:150-4.
26. Pınar İ. Bursa ve Çekirge'nin Banyoları, Bursa. İstanbul: TC Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996:167.
27. Uzer İ. Bugünkü Bursa Sıcak Suları, Ant Basımevi, Bursa 1945:29-32.
28. Kızıyalın A. Bursa Kaplıcaları, Kardeşler Matbaası 1969:21-2.
29. Erler Ş. Bursa'da Eski Eserler, Eski Şöhretler, Özkardeşler Matbaası 1968:88.
30. Yüzbaşıoğlu N. Radonlu Sular, Balneoloji ve Kaplıca Tıbbı, Nobel Tıp Kitabevleri 2002:83-7.
31. Türkiye Maden Suları, İç Anadolu Bölgesi, İÜ Tıp Fakültesi, Tıbbî Ekoloji ve Hidroklimatoloji Kürsüsü. İstanbul: Sermet Matbaası, 1975:54-5.
32. Ülker İ. Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1988:272-3.
33. TC İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Anabilim Dalı, Bursa Karamustafa Kaplıcası Kaynak Çıkışından Alınan Su Örneklerinin Tıbbi Balneolojik Değerlendirme Raporu, İstanbul 2002.
34. Karagülle M. Romatizmal Hastalıklar ve Hava-İklim İlişkisi, Balneoloji ve Kaplıca Tıbbı, Nobel Tıp Kitabevleri 2002:221-3.
35. Karagülle M. Bikarbonatlı Sular, Balneoloji ve Kaplıca Tıbbı, Nobel Tıp Kitabevleri 2002:191-3.
36. Özbey S. Şifalı Sularımız "Kaplıcalar ve İçmeler Rehberi", Ankara: Çağ Matbaası, 1979:213-4.
37. TC Bursa Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Laboratuvarı Müdürlüğü, Suların Bakteriyolojik Analiz Raporu, 1.10.2003.
38. Karamustafa Otel ve Kaplıcaları Tanıtım Broşürü.

Geliş Tarihi: 09.12.2003

Yazışma Adresi: Sezer ERER

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi
Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, BURSA
sezererer@hotmail.com